

PERSONALITĂȚI ALE BIBLIOLOGIEI ROMÂNEȘTI

Lector dr. Gheorghe Buluță

Până în secolul al XIX-lea istoria bibliotecilor din România consemnează câteva nume ale unor cărturari organizatori de biblioteci, despre care nu se poate spune însă au fost altceva decât niște bibliotecari, ca mulți alții din diferite țări ale Europei.

În prima jumătate a secolului al XV-lea la Oradea era bibliotecar, pe lângă catedrala episcopală, un canonic, Anton, despre care se știe numai că era "rectoria armarii librorum".

Deși în regulamentele de organizare ale bibliotecilor școlare medievale din Transilvania figura funcția de bibliotecar, la Sibiu și Brașov, numele celor care se îngrijeau de biblioteci nu s-au păstrat.

Spre sfârșitul secolului al XVII-lea activa ca bibliotecar al familiei Cantacuzino, ce posedă o frumoasă bibliotecă, un grec originar din insula Hios, Nicolaus de Porta, ce servise, la recomandarea ambasadurii Olandei la Constantinopol, în calitate de secretar, pe lângă domnitorul Constantin Duca, în Moldova.

În 1694, Nicolaus de Porta și-a găsit adăpost la curtea lui Constantin Brâncoveanu și s-a bucurat de încrederea stolnicului Constantin Cantacuzino. Din corespondența domnitorului Ștefan Cantacuzino rezultă că Nicolaus de Porta a organizat colecția familiei, la Mărgineni, și că i se dădeau să traducă scrieri care îl interesau pe acesta.

O altă scrisoare, adresată de directorul Academiei domnești de la Sfântul Sava, patriarhului Ierusalimului, Hrisant Notaras, din 1714, dovedește că Nicolaus de Porta contribuise și la organizarea pe materii a bibliotecii acestui așezământ.

Bibliotecile domnești dezvoltându-se, era nevoie de cunoscători pentru organizarea lor. Nicolae Mavrocordat l-a folosit în acest scop pe Ștefan Bergler, elenist originar din Brașov, dar care a lucrat la Leipzig și Amsterdam și care, fiind preceptorul fiilor domnitorului, a servit și ca bibliotecar. El a ținut legătura cu tipografia din Olanda, ale căror cataloage au ajuns apoi în biblioteca de la Văcărești. Se presupune că el a elaborat bibliografia cărților grecești din biblioteca Mavrocordaților, ce înregistra mai mult de 1400 de lucrări, între care și incunabule. Pentru domnitorul Nicolae Mavrocordat a lucrat, de altfel, și un alt bibliotecar străin, Daniel de Fonseca.

Toți aceștia erau însă numai bibliotecari ocazionali, oameni instruiți, dar nu ceea ce se poate numi "*bibliologi*".

Bibliologia românească își are începuturile propriu-zise în secolul al XIX-lea, când se organizează și lectura publică și când se dezvoltă diferite tipuri de biblioteci. Una dintre personalitățile cărora lumea bibliotecilor românești le datorează mult a fost **Petrache Poenaru** (1799-1875). Nimic din formația lui vieneză și pariziană nu promitea să facă din acest absolvent al Școlii Politehnice din Paris un organizator de biblioteci și totuși el a fost acela care, ca director al Eforiei Școalelor, din Țara Românească, a inclus în Regulamentul Școalelor, din 1833, primele prevederi legislative referitoare la biblioteci. Datorită lui au beneficiat de depozit legal Biblioteca Națională, care s-a dezvoltat din biblioteca Colegiului Național de la Sf. Sava și biblioteca Școlii Centrale din Craiova. El a inițiat constituirea unui fond național de carte și manuscrise adunate din mănăstiri și biserici ("*se vor aduna în Biblioteca Națională din București, în Colegiul Sf. Sava, cărțile și*

manuscriptele ce se vor afla împărțite la feluri de locuri publice, precum Mitropolia, Episcopiile, Mănăstirile și altele“).

Petrache Poenaru a elaborat și cel mai vechi regulament al unei biblioteci publice din Țara Românească, printr-un decret promulgat de Eforia Școalelor la 15 septembrie 1836, care cuprinde și cele mai importante prevederi biblioteconomice de organizare și valorificare a colecțiilor unei biblioteci publice cu caracter național: inventarierea publicațiilor (*“a primi și a trece în registruri șnuruite“*), așezarea sistematică a colecțiilor (*“a le așeza toate într-o rânduială sistematică, clasificându-le după limbă, după materie și după autor“*), realizarea cataloagelor pentru cititori, controlul depozitului legal, organizarea serviciului de lectură publică (**Regulamentul Bibliotecii Naționale de la Colegiul Sf. Sava din București**). Tot lui i se datorează continua modernizare biblioteconomică a Bibliotecii Colegiului Sf. Sava, care va avea din 1859, unul dintre cele mai complexe sisteme de cataloage din țară, alcătuit dintr-un catalog alfabetic general pe fișe mobile, un catalog sistematic pe domenii și un catalog al achizițiilor curente.

Într-o epocă în care bibliotecile publice românești abia își constituiau fondurile inițiale de publicații, Petrache Poenaru a înțeles valoarea bibliografiei naționale, recomandând în acest sens, încă din 1845, să se treacă la tipărirea catalogului Bibliotecii Naționale de la Colegiul Sf. Sava, și ca urmare bibliotecarul Iosif Genilie a publicat în 1846 și 1847, în două tomuri acest foarte important instrument bibliografic. De altfel, Petrache Poenaru optase pentru elaborarea unui catalog general bibliografic organizat pe domenii încă din anul 1836, când Biblioteca Națională din București preluase, sub îndrumarea sa, colecțiile Bibliotecii Mitropoliei din București, iar catalogul acestei preluări, care se păstrează și azi la Biblioteca Academiei Române, constituie modelul pe care l-a urmat bibliotecarul Gheorghe Ioanid, cel care a ocupat pentru prima dată această funcție la Biblioteca Națională din

București, în perioada 1836-1842 și profesorul Iosif Genilie, care l-a și tipărit.

Petrache Poenaru a introdus în practica bibliologică românească și ideea schimbului intern și internațional de publicații, facilitând, de exemplu, schimbul de dublete între Biblioteca Națională de la București și Biblioteca Mihăileană din Iași (biblioteca națională a Moldovei din 1838 până la Unirea din 1859), precum și schimbul cu marile biblioteci europene, între care cu Biblioteca Națională a Franței.

Tot Petrache Poenaru, în colaborare cu Nicolae Kretzulescu, a redactat **Regulamentul pentru bibliotecile publice** din 1864 prin care se structura sistemul național al bibliotecilor românești ce includea următoarele tipuri: biblioteci centrale (la București și Iași), biblioteci didactice și biblioteci comunale.

Un alt om de carte implicat în evoluția bibliologiei românești a fost latinistul **August Treboniu Laurian** (1810-1881), care era, în același timp, decan al Facultății de Litere și director al Bibliotecii Centrale a Statului, vreme de mulți ani după 1859. Inițial, fusese membru în comisia numită de Petrache Poenaru pentru reorganizarea pe baze moderne a Bibliotecii Naționale, comisie din care făceau parte și tipograful Erich Winterhalder, colaboratorul lui C.A. Rosetti, și scriitorul Cezar Bolliac. În 1859, comisia, prezidată de Laurian, a propus întocmirea unui catalog alfabetic pe fișe mobile, structurat din "țidule de carton tăiate după formatul ce se va da la legător, pe cari se înscrie: a) numele autorului urmat de titlul întreg al cărții, de locul și anul tipăririi; b) numărul tomurilor; c) formatul cărții" (sunt unele dintre cele mai vechi indicații de catalogare); renunțarea la așezarea tradițională pe limbi, cărțile urmând a fi orânduite în depozite numai sistematic, iar catalogul alfabetic urma să fie completat cu un catalog sistematic. Tot lui August Treboniu Laurian i se datorează și aplicarea în concepția bibliologică românească, a **principiului completării fondului daco-romanica**, adică al acelor scrieri

străine, indiferent de data și locul de imprimare, cu referiri la istoria națională. Astfel, el a preconizat încă din 1859 și a urmărit constant acest obiectiv, "a se face pentru Biblioteca o colecțiune de toate broșurile și de toate cărțile publicate asupra Principatelor Române". Laurian a înțeles, în același timp, biblioteca națională ca o instituție ce trebuie să răspundă cu promptitudine preocupărilor științifice și tehnice contemporane. De aceea, el a recomandat și a urmărit, în mod constant, completarea colecțiilor Bibliotecii Centrale a Statului și cu lucrări de știință și tehnică, deoarece "asemenea cărți lipsesc în Biblioteca Națională și ar fi de dorit ca ramul tehnic să fie mai bine reprezentat în colecțiunea cărților de consultat, de către junii noștri ingineri civili".

Preocupări bibliologice se pot identifica și în activitatea teoretică și practică a altor personalități din secolul al XIX-lea, precum scriitorul și arheologul Alexandru Odobescu (1834-1895) și matematicianul Spiru C. Haret (1851-1912) unul dintre organizatorii învățământului românesc modern, în calitatea sa de ministru al Instrucțiunii Publice. Alexandru Odobescu a inițiat studiul sistematic al cărții vechi românești, el fiind descoperitorul "*incunabilelor tipografiei române*", *Liturghierului* (1508) și a *Tetraevangheliarului* (1512) lui Macarie.

El a contribuit și la salvarea unor biblioteci vechi, semnalând și aducând la București, pentru Biblioteca Centrală a Statului, o serie de manuscrise și cărți rare aflate îndeosebi în mănăstirile de pe Valea Oltului. El a pregătit, astfel, teoretic și practic, și a și sugerat, în fond, elaborarea primei bibliografii naționale retrospective. S-a preocupat și a impus în literatura de specialitate o terminologie adecvată domeniului cărții și bibliotecii.

A publicat și o impresionantă bibliografie daco-romanică, *Bibliografia Daciei* (1872) și a folosit metoda cercetării și expunerii bibliografice în *Buletinul bibliografic* inserat permanent în periodicul său, *Revista Română* (1861-1863) și

în toate scrierile sale științifice. Și-a catalogat singur biblioteca personală, estimată la peste 8000 de volume, multe cărți le-a donat Bibliotecii Academiei, iar altele le-a vândut Bibliotecii Centrale din București.

Lui Spiru C. Haret i se datorează o concepție modernă de organizare a lecturii publice în mediul rural, el fiind animatorul mișcării de creare și dezvoltare a bibliotecilor populare sătești. În acest scop, el a elaborat și a pus în aplicare, în 1898, **Regulamentul pentru bibliotecile populare**, un manual sintetic de biblioteconomie. Și-a asociat, în marea acțiune de diseminare a lecturii rurale, pe un cunoscut profesor al vremii, Anghel Demetrescu, care a întocmit referatul de necesitate și, într-un serviciu organizat de inspecție și lectură, pe cei mai de seamă scriitori ai epocii: George Coșbuc, Mihail Sadoveanu, Alexandru Vlahuță, care au orientat atât editarea și difuzarea literaturii destinate satului, cât și activitatea propriu-zisă a bibliotecilor populare rurale. În raportul său, profesorul Anghel Demetrescu stabilea însemnătatea bibliotecilor pentru lumea satului: *“Cugetarea de care v-ați condus dvs., Domnule Ministru, când ați hotărât a înființa aceste așezăminte de progres, a fost fără îndoială de a pune la dispoziția țăranilor cunoscători de carte, mijloacele pentru întinderea cunștințelor lor uzuale, pentru întărirea și înălțarea sentimentului lor de oameni și de români, de a limpezi întrânșii ideea de drept și datorie, de a-i pune în stare să se deslege ca ființe morale și cugetătoare (...), în fine de a le deschide sufletul pentru frumos, bine și adevăr.”* Spiru C. Haret a organizat și sistemul bibliotecilor școlare, care dispunea, la începutul secolului XX, de o rețea de așezăminte rurale (bibliotecile publice și didactice), de o serie de biblioteci ale gimnaziilor și liceelor urbane și de o bibliotecă didactică centrală, organizată pe lângă Casa Școalelor, instituție creată, de asemenea de Haret, ca un institut național de organizare și conducere a educației permanente, concepție modernă în epocă.

Personalitatea care a creat și a polarizat în jurul său întreaga școală bibliologică a Academiei Române a fost filologul **Ioan Bianu** (1856-1936). El a condus biblioteca din 1884 până în 1935. Născut pe Valea Târnavei, a studiat la Blaj, apoi la București. Student încă, a lucrat la Biblioteca Centrală a Statului și la Biblioteca Academiei, ca bibliotecar-arhivist, din 1879, și după absolvirea facultății. Sprijinit de Alexandru Odobescu și Bogdan Petriceicu Hasdeu, Ioan Bianu a obținut după 1880 o bursă de studii în Italia și Franța, unde s-a specializat în științele filologice. Contactul cu marile biblioteci ale Europei, grefat pe pasiunea sa de paleograf, i-a determinat cariera științifică. Pledând într-un amplu raport din 25 aprilie 1910 în favoarea construirii unui nou local adecvat Bibliotecii Academiei, Ioan Bianu își amintea de acei ani de început, care l-au determinat să se dedice cărții: *“Fiind bibliotecar al Academiei de la 1879, m-am interesat în mod statornic de organizarea acestor așezăminte de lucru științific și - în afară de informațiile culese din cărți speciale și din reviste - am vizitat numeroase biblioteci în călătoriile mele făcute de la anul 1881 încoace, în multe capitale și orașe, de la Moscova până la Oxford și de la Neapol până la Hamburg”*.

După decenii de căutări și experiențe în organizarea diferitelor tipuri de biblioteci, Ioan Bianu a adus în știința cărții românești, pentru prima dată, **o concepție biblioteconomică clară**, bazată pe redefinirea structurală a bibliotecii însăși. Astfel, într-un referat din 10 iulie 1903, care exprima punctul său de vedere privitor la elaborarea și aplicarea unui catalog-tip, recomandat de Ministerul Instrucțiunii, în bibliotecile școlare de liceu și de gimnazii, Ioan Bianu își sintetiza teoria și practica biblioteconomică: *“Cărțile singure nu fac bibliotecă; ele sunt numai materialul necesar pentru formarea acestui indispensabil instrument de instrucțiune. Cărți sunt pe la toate liceele, la care se trimit și toate publicațiile Academiei, dar biblioteci nu sunt. Spre a face biblioteci pe lângă cărți trebuiește: local, mobilier, legarea*

cărților, organizare și personal, adică om care să știe și să aibă cu ce face din cărți bibliotecă, cum se fac cataloagele, cum se leagă cărțile, cum se așează în rafturi. Mai trebuie apoi organizare, adică regularea modului cum să se păstreze, și mai ales, cum să se folosească cărțile bibliotecii". Așa a început, de altfel, Ioan Bianu să constituie din fondul eterogen al primelor donații ale Academiei Române, adevărata bibliotecă națională a românilor. A elaborat și pus în aplicare de la 30 martie 1884, un **Regulament pentru Biblioteca Academiei**, care a definit cadrul organizatoric general al acestei instituții și liniile de perspectivă ale evoluției sale. În genere, regulamentul prevedea constituirea colecțiilor bibliotecii (alături de tipărituri, se menționau manuscrisele și alte colecții speciale), organizarea unui sistem de cataloage (alfabetic, pe materii și topografic), impunea unele norme minimale de catalogare și preciza în mod foarte clar relațiile cu publicul și căile de valorificare a colecțiilor. Fără a opera modificări esențiale în normele inițiale, Ioan Bianu a dezvoltat cu pricepere organizarea bibliotecii. În anii 1903 și 1905, odată cu creșterea vertiginoasă a colecțiilor, a operat marea separare biblioteconomică a cărților de periodice; a adoptat din mers (din 1903) așezarea pe formate; a adoptat, în 1908, sistemul de clasificare Otto Hardwig (al Bibliotecii Universității din Halle), dar nu a ezitat ca, în 1915, să renunțe la acest sistem în favoarea Clasificării Zecimale Universale.

Regulamentul din 1884 a prefigurat și **activitatea bibliografică a Bibliotecii Academiei**, care urma să țină evidența curentă și retrospectivă a producției naționale de carte: *"Un catalog special se va face în ordinea cronologică a publicării pentru cărțile românești și tipărite în România până la anul 1850, urmat de un indice de nume"*. Din toate aceste preocupări și reflecții va rezulta, în 1895, un amplu **plan al bibliografiei naționale retrospective**, care urma să cuprindă: **bibliografia cărții românești**, din perioada veche (1508-1830), din perioada modernă (de după 1830) și a cărților

străine referitoare la români; **bibliografia periodicelor** (a titlurilor și analitică a articolelor din periodice) și **bibliografia manuscriselor și documentelor**.

Ioan Bianu a realizat și **Bibliografia românească veche** ale cărei fascicole încep să apară din anul 1898, și **Catalogul manuscriselor românești din colecțiile Bibliotecii Academiei**, editat concomitent și în aceeași formulă.

Sub îndrumarea lui Ioan Bianu s-a organizat, în 1924, la București și primul congres național al bibliotecarilor, care a avut ca urmare crearea, la 15 septembrie 1924, a primei Asociații a Bibliotecarilor din România, al cărei președinte perpetuu a devenit.

Prin Ioan Bianu mișcarea bibliologică națională a fost prezentă și la "*Congrès international des bibliothécaires et des amis du livre*", care a avut loc la Praga, în 1926, pentru care a trimis încă de la 18 iunie o comunicare privind **Les bibliothèques de Roumanie**, care era, în același timp, o succintă istorie a acestor așezăminte și un sumar ghid al bibliotecilor din toate provinciile românești.

Tot de istoria Bibliotecii Academiei Române și-a legat existența unui alt mare bibliolog, **Alexandru-Sadi Ionescu** (1873-1926), care lucra în această instituție din 1902 și care a fost doborât de un atac de cord chiar în bibliotecă. El a fost promotorul adoptării C.Z.U. și cel care a redactat, din 1908, un catalog sistematic al periodicelor din Biblioteca Academiei. A editat din același an un buletin bibliografic bilingv, româno-francez (**Bibliografia economică română**), a întreținut legături cu Paul Otlet și Henri Lafontaine, fondatorii Institutului Internațional de Bibliografie de la Bruxelles și a realizat de fapt **prima traducere în limba română a tabelor zecimale universale**. Prima fascicolă a bibliografiei economice se deschide cu o notă și cu un **Tablou sumar al clasificării bibliografice zecimale** (care se va repeta la fiecare număr). Se precizează că s-a folosit pentru adaptarea

românească a sistemului lucrarea **Manuel du Repertoire bibliographique universel** (Bruxelles, 1907). Alexandru-Sadi Ionescu folosește, atât în tabelul introductiv, dar mai ales în clasificarea fișelor, alături de indicii principali de clasificare, toți indicii auxiliari. Demersul se amplifică și se perfecționează pe măsura elaborării bibliografiei.

Clasificarea zecimală a fost una dintre preocupările sale teoretice și practice, el promovând-o și în calitate de cadru didactic la Școala Superioară de Arhivistică și Paleografie, mărturie fiind cursul său biblioteconomic, predat în anul școlar 1925-1926 și rămas până azi în manuscris. Alexandru-Sadi Ionescu a elaborat și primul cod românesc de catalogare, pe baza unor instrucțiuni regulamentare de organizare a Bibliotecii Academiei redactate în anul 1918. I se datorează, deci, și normativul "Instrucțiuni provizorii pentru funcționarea serviciilor Bibliotecii Academiei Române", publicat în 1940. Conștient de importanța normelor de catalogare, el a furnizat numeroase exemple în **Cursul de biblioteconomie**, ilustrând toate aspectele descrierii principale și auxiliare pentru catalogul alfabetic. Model de descriere bibliografică științifică este lucrarea **Publicațiunile periodice românești (ziare, gazete, reviste)**, realizată în colaborare cu Nerva Hodoș și publicată în 1913. A contribuit la organizarea mai multor biblioteci specializate ale unor instituții (Ministerul Agriculturii și Domeniilor, Institutul Economic Român, Ministerul de Externe) și a participat, astfel, la constituirea sistemului documentar românesc, realizând un fișier documentar al articolelor de specialitate din periodice și un catalog colectiv al publicațiilor economice din principalele biblioteci bucureștene.

În domeniul bibliografiei științifice a avut preocupări remarcabile încă de când și-a ales ca subiect al lucrării de licență, sub îndrumarea lui N. Iorga, "Bibliografia critică a călătoriilor făcute în Principatele Române de la 1700 la 1859". Lucrarea a fost amplificată prin cercetări ulterioare și tipărită

în 1916, dar din nefericire nu s-au păstrat decât 160 de pagini din cauza unor împrejurări datorate războiului. A realizat mai multe bibliografii și *"Contribuții la Repertoriul bibliografic universal"*, lucrare inițiată de Paul Otlet și la care a fost un colaborator activ. O bună parte din roadele cercetărilor și eforturilor sale a rămas nepublicată, ceea ce face ca încă să nu fie suficient cunoscută anvergura acestui bibliolog polivalent.

Printre personalitățile bibliologiei românești de la mijlocul secolului și-a înscris numele și N. Georgescu-Tistu (1894-1972), considerat un continuator al lui Ioan Bianu și al lui Alexandru-Sadi Ionescu. După ce a urmat cursurile Facultății de Litere la București, el a colaborat, la Universitatea din Cluj, cu Sextil Pușcariu, prezentând în publicația acestuia, **Dacoromania**, cărți și articole privind istoria literaturii și lingvistica. Bursier la Școala Română din Franța, de la Fontenay-aux-Roses, a studiat la Sorbona, College de France și Ecole des Chartes, unde a descoperit nu numai valorile bibliologiei franceze, dar și noutățile celei americane. Și-a dat repede seama de importanța acesteia, urmând să o facă cunoscută nu odată prin lucrările sale. N. Georgescu-Tistu a avut prilejul să-și desăvârșească formația științifică printr-un stagiul la Institutul Internațional de Bibliografie din Bruxelles, cunoscându-l pe Paul Otlet, a cercetat biblioteci și instituții din Italia și s-a perfecționat apoi și la Berlin la Bibliothekswissenschaftliches Institut. Acest vast orizont și sistem de relații l-a determinat să înțeleagă necesitatea unor "procedee generale în comunicarea științifică pe plan internațional". Foarte bine informat, a fost el însuși un promotor al deschiderii către modele și experiențe străine. Doctor docent în bibliologie, a fost profesor la Școala Superioară de Arhivistică și Paleologie din București. Cursul de bibliologie pe care l-a susținut la această instituție era structurat în patru secțiuni (viața cărții, biblioteconomie, bibliografie, și organizarea informației științifice), iar lecția inaugurată din 1929 avea ca temă **Studiul și organizarea cărții**. Autor al

unor cursuri și monografii de specialitate, a fost nu doar profesor, ci și bibliotecar și organizatorul Bibliotecii Facultății de Litere și Filosofie din București. I se datorează numeroase demersuri de o calitate unanim recunoscută. A publicat în 1938 primul volum de teoria bibliografică din România (**Orientări bibliologice**), după ce mai înainte elaborase o lucrare de sinteză asupra bibliografiilor și informațiilor scrise referitoare la fenomenul literar național (**Bibliografia literară română**, 1932). Din cursul predat la Facultatea de Litere, N. Georgescu-Tistu a publicat doar părțile de bibliografie (**Curs de bibliologie**, 1946), de organizare a activității intelectuale (**Munca intelectuală. Idei generale și îndrumări tehnice**, 1947) și de istorie a scrisului și cărții (**Scris și carte. Istorie, tehnică, semnificație**, 1948).

Între meritele sale se înscriu editarea periodicului **Scriptum. Buletin bibliografic** (1943 - 1944), înființarea, în 1929, a unei secții de bibliologie în cadrul Institutului Social Român al lui Dimitrie Gusti, participarea la constituirea "*Centrului român de documentare*" (1940). Tot el a inițiat și realizarea (în colaborare) elaborarea **Vocabularului de bibliologie** (1966). Preocupările sale diverse (folclor, istorie literară), pot fi grupate totuși, el manifestând un interes special pentru bibliologia generală. A scris și a publicat studii despre "*Domeniul și însemnătatea bibliologiei*", "*Psihologia bibliologică*", "*Organizarea bibliografiei filologice*", "*Cataloagele de bibliotecă*", "*Bibliografia în cadrul cooperăției internaționale*", "*Pregătirea bibliotecarului și a bibliografului*". În domeniul istoriei bibliotecilor a publicat studii precum "*Începuturile bibliotecilor din România*", "*Vechi biblioteci românești*" și "*O bibliotecă militară la Iași în 1846*". Alte contribuții privesc "*Depozitul legal, baza bibliografiei naționale*", "*Bibliotecile în cadrul documentării*". Simpla enumerare a titlurilor din bibliografia sa ilustrează varietatea domeniilor de care s-a interesat și în care a adus contribuții remarcabile. Textele sale, bine scrise, moderne și azi,

impresionează prin raportarea la realitățile din numeroase țări și prin actualitate. Ideile sale despre formarea specialiștilor în bibliologie merită redate în atenție pentru suplețea și eficiența lor. Era adeptul metodei, ordinii și rigorii, dar în același timp al adaptării la dinamica realității și al importanței ce trebuie acordate dimensiunii psihologice a muncii din bibliotecă.

În galeria numelor de referință ale bibliologiei românești se înscrie, ca "*intemeietor pe disciplină*" și **Ioachim Crăciun (1898-1971)**, inițiatorul colecției "*Bibliotheca Bibliologica*" și primul profesor de bibliologie (**O știință nouă: bibliologia în învățământul universitar din România**, lecție de deschidere din 12 noiembrie 1932, publicată în 1933). Solida sa formație intelectuală dobândită în țară prin studii universitare a fost completată de experiențe fundamentale în bibliotecă. Încă student fiind, a lucrat la Biblioteca Academiei Române sub îndrumarea lui Ioan Bianu și a lui Al.-Sadi Ionescu, specializându-se în bibliografie (**Istoriografie română în 1921 și 1922**. Repertoriul bibliografic întocmit de Ioachim Crăciun și Ioan Lupu sub direcția d-lui Al.-Sadi Ionescu, publicat în "*Anuarul Institutului de Istorie*", în 1923). Ulterior a studiat în Franța la Ecole des Chartes și a făcut un foarte profitabil stagiul la Bruxelles. I se datorează demersuri consecutive și de altfel izbutite pentru includerea bibliologiei ca disciplină de studiu în învățământul universitar. Cursurile sale de la Cluj, în ciclurile de patru ani, au contribuit la formarea a numeroși profesioniști.

A fost un european prin formație, relații, mentalitate și a avut o gândire modernă, capabilă să conceapă mari proiecte, de vreme ce în 1932 reflecta la crearea unui Institut național de bibliografie. L-a preocupat ideea elaborării bibliografiilor retrospective și curente pe specialități și a bibliografiei tuturor scriitorilor români.

Activitatea didactică remarcabilă și recunoscută ca atare a dublat o foarte productivă activitate de cercetare. Între numeroasele sale scrieri unele se referă, de exemplu la

"Incunabile și cărți rare tipărite în Apus (1482-1600)", "Considerații despre începuturile bibliologiei la Universitatea din Cluj", "Biblioteci și cititori în trecut și azi", "Cartea românească în decursul veacurilor".

Partea cea mai importantă din opera sa rămâne însă aceea consacrată bibliografiilor. A colaborat de exemplu în acest domeniu, la *"International Bibliography of Historical Sciences"* (Washington - Paris, 1926-1939, 1947), la *"International Committee of Historical Sciences"*, Oxford, 1939, la *"Bulletin of the International Committee of Historical Sciences"*, Paris, 1936, cu contribuții referitoare la România.

Prima bibliografie specială curentă consacrată istoriografiei române, pe care a realizat-o, în colaborare cu Ioan Lupu, a fost continuată pentru anii 1923 și 1924, 1926-1939, ulterior până în 1969 în diferite serii și cu diferiți colaboratori. Dacă acestea erau bibliografii specializate, alte lucrări erau studii cu bibliografii între care **Contributions roumaines à l'histoire générale. Etude et bibliographie** (1927) și **Bibliografia la români. O încercare a bibliografiilor românești** (1928).

Foarte importantă rămâne **Bibliografia Transilvaniei românești 1916-1936**, publicată în "Bibliotheca Bibliologica". Trebuie amintită, de asemenea, bibliografia specială intitulată **Contribuții românești privitoare la istoriografia universală (1927-1936)**.

Un alt tip de lucrări cărora li s-a consacrat Ioachim Crăciun au fost bibliografia și bio-bibliografia câte unei personalități: *"Bibliografia operelor lui Gheorghe Bogdan Duică - 1883-1929 (bio-bibliografie)", "Bio-bibliografia d-lui Alexandru Lapedatu (1876-1963)", "Constantin Diculescu (1880-1936)"* ș.a.

Așa cum a subliniat Nicolae Edroiu (în lucrarea *"Ioachim Crăciun și bibliografia românească. Studiu și bibliografia operei"*) unul dintre meritele sale deosebite este acela de a fi fost preocupat de **introducerea unei tehnici bibliografice**

la nivel internațional, într-o perioadă în care practica domeniului la noi persistau multe confuzii și procedee neuniforme. După cum a arătat tot Nicolae Edroiu "*prin exigențele profesorului Ioachim Crăciun, la Cluj s-a afirmat o adevărată școală bibliologică, având accentul pus pe bibliografie*". Întemeietorul de școală era în permanent contact cu marile centre bibliografice din Europa și de peste Ocean, bibliografiile românești ce se întocmeau racordându-se principiilor și metodologiei bibliografice internaționale.

Dacă școala bibliografică de la Biblioteca Academiei Române a avut, prin Ioan Bianu, Al.-Sadi Ionescu, Nerva Hodoș, Ioan Lupu, George Baiculescu un pronuțat caracter praxiologic, atât în bibliografie, cât și în problemele de biblioteconomie, profesorul Dan Simonescu (1902-1993) reprezintă linia istorică și teoretică în evoluția bibliologiei românești.

Dan Simonescu a așezat la baza formației sale bibliologice studiul filologiei clasice graco-latine, completat prin ample investigații paleografice, codicologice și arhivistice. Cercetător al literaturii române în epoca sa medievală, a lucrat în anul 1932, la Serviciul de manuscrise și carte rară al Bibliotecii Academiei spre a continua adunarea și publicarea materialului privitor la **Bibliografia românească veche**. Abordând astfel, pluridisciplinar istoria cărții românești, Dan Simonescu a realizat ample și temeinice investigații bibliologice. A monografiat exhaustiv activitatea tipografică a orașului București, de la prima tipografie a Mitropoliei (din 1678) și până la sfârșitul perioadei vechi (1830) și a cercetat în același stil, activitatea culturală a câtorva centre caligrafice și tipografice de odinioară, mănăstirea Neamț și Cetățuia din Iași. A publicat sinteze asupra evoluției cărții românești, în studiul **Le vieux livre roumain**, publicat în 1947, în **Pagini din istoria cărții românești** (1981), în **Scurtă istorie a cărții românești** (1994) și monografii istorico-bibliografice, consacrate tiparului arab și grecesc din țările noastre.

Dan Simonescu a continuat și dezvoltat cercetarea difuzării incunabilelor la noi, prezentând în câteva studii atât circulația incunabilelor pe teritoriul românesc, cât și realizările bibliologiei românești în acțiunea internațională de inventariere și valorificare bibliografică a primelor produse ale tiparului european (**Incunabula in Romania**, studiu publicat în 1976 în *"The Book collector"*).

Chemat la Biblioteca Academiei Române de Ioan Bianu, Dan Simonescu a continuat investigarea cărții românești vechi, redactând și publicând, în 1936, cel de-al treilea volum al mării bibliografii naționale retrospective, iar în 1944, un al patrulea volum, complementar, cuprinzând **addenda et corrigenda** la toate cele trei tomuri anterioare. A continuat să aducă noi contribuții la bibliografia cărții românești vechi, stimulând, în același timp, acțiunea de catalogare a acesteia pe colecții. Parelel cu inventarierea fondului de carte veche din biblioteci, Dan Simonescu a sintetizat, într-o memorabilă comunicare prezentată la Conferința națională de constituire a Societății Române de Bibliofilie (21 decembrie 1972), **principiile reeditării științifice a Bibliografiei Românești Vechi**.

A descris și analizat în două lucrări manuscrise medievale, monumente ale artei caligrafiei și miniaturii europene, aflate în colecții din România (**Codex Aureus**, 1972 și **Codex burgundus**, 1975).

Dan Simonescu a elaborat **primul manual românesc de bibliografie**, care cumulează atât istoria domeniului la noi și peste hotare, cât și problemele metodologice ale activității bibliografice (clasificarea lucrărilor bibliografice, principiile activității bibliografice, tehnica elaborării cercetărilor bibliografice) - **Curs de teorie a bibliografiei**, 1976.

În concepția sa, **bibliografia este organic legată, ca și biblioteconomia, de altfel, de tehnica muncii intelectuale**. De aceea, a stăruit în unele studii asupra principalelor aspecte și momente în îndelungatul proces al documentării și elaborării lucrărilor științifice. A abordat, din acest plan, **critica și**

tehnica edițiilor, dovedindu-se prin lucrările publicate unul dintre cei mai riguroși editori de texte medievale și moderne.

Dan Simonescu este și autorul **primului manual de bibliologie** destinat elevilor din clasele XI și XII de la liceele de Filologie și istorie, care cuprinde, alături de istoria scrisului, a cărții și a bibliotecilor, și cele mai importante noțiuni de biblioteconomie, bibliografie și documentare. Astfel, pentru prima dată, știința cărții este introdusă ca materie obligatorie în programa didactică (**Biblioteconomie**, 1979).

Opera bibliologică a lui Dan Simonescu a fost dublată de activitatea sa în învățământul de specialitate. A format mai multe generații de bibliotecari, care îi păstrează o frumoasă amintire.

Membru de onoare al Academiei Române, destul de târziu totuși, profesorul a adus o contribuție dintre cele mai de seamă, la dezvoltarea științei bibliologice românești.

Și **Mircea Tomescu** (1916-1969) reprezintă linia istorică și teoretică în știința românească a cărții, manifestând evidente afinități teoretice și practice în tradiția ilustrată de N. Georgescu-Tistu și Dan Simonescu.

Format la Școala de Arhivistică și Paleografie, a urmărit evoluția preocupărilor românești cu privire la studiul bibliologiei, care, deși nu s-au concretizat în ample lucrări teoretice, au îmbogățit conceptul și metoda (B.P. Hasdeu, Ioan Bianu, Al.-Sadi Ionescu) și a analizat studiile cu caracter teoretic și practic, elaborate de bibliologi străini (Paul Otlet, Fritz Milkau, Georg Leyh), ceea ce i-a permis să sintetizeze o concepție proprie în privința disciplinelor bibliologice.

În studiul său intitulat **Bibliologie**, publicat postum (în *"Consultații de biblioteconomie"*, 1969) detaliază semnificațiile conceptului și prezintă principalele componente: **bibliologia generală sau teoretică** (teoria bibliologică), **biblioteconomia, bibliografia și documentarea, știința cărții și bibliofilia**, subliniind că *"fiecare dintre aceste discipline are probleme proprii de cercetat; ele se află însă într-o*

interdependență determinată de interacțiunea dintre factorii cititor-carte, comuni tuturor". Acest demers sintetizator reprezintă o contribuție importantă, ilustrând termenul de **bibliologie generală sau teoretică**, conceput de Mircea Tomescu ca disciplină ce tratează *"problemele teoretice comune disciplinelor bibliologice, funcția specială a cărții și a bibliotecii în ansamblu, raporturile bibliologiei cu celelalte științe sociale, ca psihologia, pedagogia, sociologia etc."*

Programatic sau nu, Mircea Tomescu a elaborat și publicat lucrări specifice pentru fiecare disciplină bibliologică.

Astfel, în **biblioteconomie** - unde studiază *"problemele legate de cunoașterea cititorului și a cerințelor sale, funcția socială a bibliotecii în diversele perioade istorice, organizarea și conducerea rețelelor de biblioteci, completarea, organizarea și dezvoltarea fondurilor de publicații, structura și conducerea bibliotecilor, construcțiile și mobilierul de bibliotecă"* - a tipărit *"Manualul bibliotecarului comunal"* (1951), *"Manualul bibliotecarului sindical"* (1952, în colaborare) și *"Manualul bibliotecarului căminului cultural"* (1957).

A elaborat și publicat în anul 1957 un studiu de referință pentru istoria cărții și bibliografiei naționale - **Calendare românești (1733-1830)**.

Interesul pentru **bibliografie**, disciplină care expune *"metodele de cunoaștere, apreciere, selectare și propagare a cărților, sistematizează cunoștințele despre cărți și înfățișează metodele de întocmire a cercetărilor și listelor bibliografice"* s-a manifestat timpuriu, din anul 1941, când a publicat o serie de contribuții la bibliografia operei lui Mihail Kogălniceanu, și în 1945, anul tipăririi indexului bibliografic al *"Revistei de Istorie, Arheologie, și Filologie"*.

În concepția bibliologică a lui Mircea Tomescu *"studiul funcției sociale a cărții, istoria cărții și tiparului (inclusiv arta grafică a cărții), precum și problemele editoriale, comerciale și de difuzare a cărții"* - constituie obiectul **științei cărții și**

bibliofiliei (aceasta analizând în special *"cartea sub raportul rarității sau al valorii artistice"*).

Către sfârșitul vieții, Mircea Tomescu a realizat o sinteză de anvergură, **Istoria cărții românești de la începuturi până la 1918** (1969) scriere ce include într-un sistem coerent și bine articulat totalitatea cunoștințelor sale teoretice și practice în domeniul disciplinelor bibliologice.

Împărțit între teoria bibliologică și cercetarea istoriei cărții, Mircea Tomescu a lăsat o operă reprezentativă pentru epoca sa și pentru o anumită școală ce continua linia istorico-filologică.

Unul din cei mai activi cercetători în domeniul bibliologiei a fost, pe parcursul deceniilor șapte și opt, **Corneliu Dima-Drăgan** (1936-1986), elev al profesorului Dan Simonescu, sub îndrumarea căruia și-a elaborat teza de doctorat intitulată *"Biblioteci umaniste românești, istoric, semnificație, conducere"*, în 1973. Întreaga sa carieră, curmată însă prematur, s-a dezvoltat în legătură cu lumea bibliotecilor. A lucrat ca redactor la *"Revista bibliotecilor"*, în Biblioteca Centrală de Stat (actuala Bibliotecă Națională) și la Biblioteca Centrală Universitară, apoi în învățământul universitar bibliologic. O vreme s-a ocupat de redactarea revistei *"Studia bibliologica"* și s-a făcut cunoscut, prin colaborări cu studii de istorie a cărții, nu numai în țară, ci și în străinătate. A publicat cercetări de bibliologie, bibliofilie, istoria cărții, în mai multe limbi, în reviste precum: *"Bulletin du Bibliophile"*, din Paris, *"Revista de Arhivos, Bibliotecas y Museos"*, din Madrid, *"Gutenberg Jahrbuch"*, din Mainz, *"Biblos"*, din Viena, *"Librarium"*, din Zürich, *"Le livre et l'Estampe"*, din Bruxelles. Datorită acestor colaborări, cultura românească a cărții a pătruns în cercuri de specialiști din mai multe țări europene. În 1980 i s-a decernat la Frankfurt pe Main Premiul Internațional *"Horst Kliemann"* pentru lucrarea *"Forschungen zur deutsch rumänischen Buchhandels-geschichte"*.

O parte a activității sale era orientată către teoria și practica biblioteconomică, el publicând volumele: **Introducere în biblioteconomie** (în colaborare, 1973), **Ex-libris. Cercetări de biblioteconomie și bibliofilie**, 1973, **Bibliologie generală** (Prima parte - "*Organizarea și prelucrarea colecțiilor*"), 1976.

Pe de altă parte, s-a consacrat studiului istoriei cărții și bibliotecilor. Pasionat mai ales de bibliotecile vechi românești, Corneliu Dima- Drăgan a publicat mai multe lucrări în acest domeniu: **Biblioteca unui umanist român - Constantin Cantacuzino Stolnicul** (1967), **Biblioteci umaniste românești**, (1974). Interesat de bibliotecile și cărțile familiei Mavrocordat, a publicat în străinătate studii privitoare la aceasta și a urmărit în cercetările sale și legătura dintre cultura românească și cultura greacă, germană, franceză, flamandă, austriacă ("*Le siècle d'or de la bibliophilie roumanogreque*", "*Deutsche Drucker, Buchandler und Lesekabinette in der Walachei in der ersten Halfte des 19. Jahrhunderts*", "*Incunables françaises en Roumanie*", "*Frontispices, vignettes et gravures de Rubens dans les collections roumaines*", "*Der rumänischer Buchdruck in Wien 1770 bis 1780*"). Printre lucrările sale se numără și alte genuri de scrieri, precum cele despre istoria ex-librisului românesc ("*Cinq siècles d'ex libris en Roumanie. Un ample dialogue entre l'art et le document*") și studiul despre "*Manuscrite miniaturées françaises en collections de Roumanie*" (realizat în colaborare, 1978).

Nu s-a întocmit încă o bibliografie completă a scrierilor sale, multe fiind publicate în străinătate și netraduse în limba română. Din această bibliografie nu trebuie să lipsească sinteza în limba germană - "*Das Rumänische Buch - und Bibliothekswesen*", publicată mai întâi în paginile revistei "*Biblos*" și apoi în volum, în 1980 la Viena, sub egida "*Österreichisches Institut für Bibliotheksforschung, Dokumentations - und Informationswesen*". O eventuală selecție și editare a acestor texte ar releva erudiția și

diversitatea studiilor lui Corneliu Dima-Drăgan și orizontul lui bibliologic modern.

*

*

*

Bibliologia românească poate fi comparată cu un edificiu ridicat treptat, din secolul trecut, de un șir de oameni de carte, contribuțiile lor fiind complementare, continuându-se unele pe altele și constituind o moștenire fundamentală. Evoluția teoriei și practicii, în domeniul bibliotecilor, urmează transformările din această lume, în prezent foarte dinamice și profunde. Încă sunt, însă, valabile și operante numeroase principii și metode promovate de bibliologii din secolele al XIX-lea și XX.

În afara valorii științifice a scrierilor lor, rămâne foarte important modelul intelectual al acestor oameni, toți dedicați unui anume "*cult al culturii*" și cărții, toți înzestrați cu un sentiment al datoriei și cu o voință de progres care le sunt comune și ilustrează o mentalitate care ar merita conservată.

Chiar dacă o parte a scrierilor acestor înaintași a devenit sau ar putea deveni vetustă, ceea ce au realizat ei, în plan moral și profesional, rămâne un bun câștigat.

BIBLIOGRAFIE

George Baiculescu, **Istoricul Bibliotecii Academiei Române, 1867-1967**. în: Biblioteca Academiei... Cartea centenarului, București, 1968, p. 11-96.

Dumitru Bălăeț, N. Georgescu-Tistu și Zăbava cărților. în: N. Georgescu-Tistu, Cartea și bibliotecile. Studii de bibliologie. Ediție îngrijită și studiu introductiv de Dumitru Bălăeț. București, 1972, p. 5-41.

Gheorghe Buluță, **Un mare istoric literar și bibliolog: Dan Simonescu**. în: Comunicările "Hyperion", 2. Volum coordonat de Dim. Păcurariu. București, 1993, p. 20-26.

Gheorghe Buluță, **Un creator de sistem (Mircea Tomescu)**. în: Biblioteca. Revistă de bibliologie și știința informării, VI, nr. 2, 1995, p. 57.

Gheorghe Buluță, **O viață în și pentru bibliotecă - Corneliu Dima-Drăgan**. în: Biblioteca. Revistă de bibliologie și știința informării, VIII, nr. 2, 1997, p. 53.

Ioachim Crăciun, **Doi bibliologi români, Ioan Bianu și Al-Sadi Ionescu (1873-1926)**. Cluj, 1937 ("Bibliotheca Bibliologica", nr. 9).

Corneliu Dima-Drăgan, Gheorghe Buluță, **Rumänische Bibliologen**. în: Biblos. Österreichische Zeitschrift für Buch- und Bibliothekswesen, Documentation, Bibliographie und Bibliophilie, Jg. 28 1979 Heft 4, p. 283-305.

Nicolae Edroiu, **Ioachim Crăciun și bibliologia românească**. Studiu și bibliografia operei. Cluj-Napoca, 1994 ("Bibliotheca Bibliologica", serie nouă, nr. 1 (20)).

N. Georgescu-Tistu, **Activitatea bibliologică a lui Alexandru Odobescu**. în: Studii și cercetări de bibliologie, V, 1963, p. 135-152.

Ioan Lupu, **Al.-Sadi Ionescu**. în: Biblioteca Academiei...
Cartea centenarului, București, 1968, p. 282-287.

Gheorghe Pârnuță, **Figuri de bibliotecari: August Treboniu Laurian (1810-1881)**. în: Studia Bibliologica, vol. 2, 1967, p. 357-381.

Dan Simonescu, **Al.-Sadi Ionescu**. în: Hrisovul, 1, 1941, p. 469-476.

Dan Simonescu, **Profesorul N. Georgescu-Tistu și bibliologia română. 75 de ani de la nașterea sa**. în: Revista bibliotecarilor, 22, nr. 3, septembrie, 1969, p. 552-555.

Dan Simonescu, **Ioan Bianu**. în: Revista de istorie și teorie literară, 15, nr. 3, 1966, p. 431-439.

Dan Simonescu, **Ioan Bianu - bibliograf**. în: Studii și cercetări de documentare și bibliologie, 9, serie nouă, nr. 2-3, iun.-sept., 1967, p. 185-190.

Ion Stoica, **Mircea Tomescu, profesorul**. în: Biblioteca. Revistă de bibliologie și știința informării, VI, nr. 2, 1995, p. 59-61.